

KLAROS ve KENT Tapınakları

Dr. Nurhayat YILDIRIM
e-posta: nurhayatyil@hotmail.com

*Istanbul Üniversitesi
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı*

Arkeoloji ve Tarih Meraklısının İzlenimleri

Şu anda sürdürülen arkeolojik çalışmalar ülkemizde ve dünyada ilk tapınak kentini bilim dünyasına ve bizlere duyurdu; Şanlıurfa kenti sınırları içindeki Göbekli Tepe.

Bir sonraki önemli tapınak kentimiz Eskişehir ili sınırları içinde Ballıhisar'daki Friglerin Pessinus kenti. Göbekli Tepe'de tapınılan tanrı hakkında fazla bilgimiz yok ancak Pessinus'ta Ana Tanrıça (Kubaba, Kibele, Sibel) ve Ana Tanrıça'nın erkeği Attis'e tapınıyor. Tapınakta Ana Tanrıça'nın tapınılan sembolü bir meteor (kara taş). Bu kara taş Kartaca-Roma savaşları sırasında Romalıların Delfi'deki kahine danışmaları ve kahinin, bu tanrıçanın Roma'ya götürülmesi durumunda Roma'nın kurtulacağını ifade etmesi sonucu eşlik eden din adamlarıyla birlikte Roma'ya götürüldü. Platin Tepesi'nde kendisi için yapılan bir tapınakta kendisine tapınıldı ve savaş Roma'nın lehine sonuçlandı.

Tapınak kutsal alanına giriş, ortada 4 sütunlu Propylon girişi, sağda eksetra, solda peristil tarzda ev.

Milet kentinin tapınak kenti Didima-Apollon tapınağı, Milas kentinin tapınak kenti Labranda-Zeus, Stratonoike kentinin tapınak kenti Lagina-Tanrıça Hakete Tapınağı ve Panamara kutsal alanı-Zeus ve Hera Tapınakları ve size tanıtmaya çalışacağım Kolofon-Nation kentlerinin tapınak kenti Klaros-Apollon Tapınağı. Klaros kentinin diğerlerinden farkı aynı zamanda Anadolu'daki bilicilik merkezi olmasıdır. Delphi ve Delos kentindeki bilicilik merkezi kadar önemlidir.

Türk Toraks Derneği Yaz Kampı, iki yıldır bu arkeolojik alanın çok yakınında, Seferihisar'da yapılıyor. Daha önce de ziyaret ettiğim kenti, bu Yaz Kampı sırasında tekrar ziyaret ettim. Kent Değirmendere-antik Ales Deresi'ne çok yakın olarak bulunuyor. Halen derenin alüvyonları ve su baskınları devam ediyor. Ziyaretimiz sırasında da tapınak alanındaki kazı alanı büyük oranda su altında idi.

Kent önceleri Kolofon sonra güçlenen Nation kentinin sponsorluğunda etkinliğini sürdürmüştür. Kentin sahil yönünde güneye bakan törensel girişi Propylon bulunuyor. Kapının sağında Eksetra adı verilen arkalığında heykellerin yükseldiği bir çeşit mermer bank bulunuyor. Sol tarafta ise biliciye başvuruların beklediği ve muhtemelen tapınak sorumlusunun konutu olan birkaç odalı temelleri izlenen peristil bir yapı bulunuyor.

Girişten Apollon tapınağına kadar devam eden tören yolunun her iki tarafında adak sütunları, heykel kaideleri, eksetralar yer alıyor. Tören yolunun sonunda klasik tapınaklarda olduğu gibi doğu-batı yönünde tapınak bulunmaktadır. Güneşin ışıkları doğarken doğudaki tapınak kapısından girerek tapınağın "cella"sında batıda yer alan Apollon, Artemis ve Leto heykellerini aydınlatırdı.

Tapınak bir fay hattı üzerinde bulunmaktadır.

"Cella"nın altında iki oda yer almaktadır.

Bilicilik merkezine gelen heyetler sorularını tapınağın girişinde tapınak görevlisine verirdi, tapınak görevlisi ikinci odadaki biliciye soruyu okur ve içinde hala bir eksetranın ve Apollo'nun kutsal taşı olan dünyanın merkezi sayılan mavi mermerden "omphalos"un bulunduğu antik kayıtlarda ifade edilen ilk odada cevabı beklerdi. İkinci odada içinde kutsal suyun hala gözlemlendiği bir kuyu bulunmaktadır. Bilici bu kuyunun suyuna bakarak belki de kuyudan gelen volkanik gazlardan etkilenerek

Arkeolojik alanda sular altında Apollon tapınağının 6 sütunlu pronaosuna doğu yönünden bakış, arkada batıda Leto heykelinin ayağa kaldırılmış mulajı görülmektedir.

bazı ön sezilerde bulunurdu, ilk odadaki tapınak görevlisi bunları şiir tarzında yazar ve heyete iletirdi. İskender İzmir’de günümüzün Kadife Kalesi Pagos Tepesi’nde uyurken bir rüya görür, rüyasında Nemesis, yeni “Symrna” kentini burada kurmasını ve halkı buraya taşımalarını söyler, Apollon Klaros’ta biliciye danışır. Bilici “Kutsal Meles çayının dışındaki Pagos’ta oturacak halk üç hatta dört kat mutlu olacak” diye yanıt verir. İskender yeni “Symrna”yı Pagos’ta kurar.

Tapınağa güney yönünden bakış, on bir adet Dor üslubunda sütun izlenmektedir. Sütunlar altsiz olarak zemine oturmaktadır. Sütun başlıkları süslemesizdir.

Arkeolojik alanda ilk saptanan tapınak bu gün izlenen Helenistik tapınağın güney ve batı duvarları altında mermer izlerine saptanmıştır. MÖ 6. yüzyıla tarihlenmiştir. Günümüzde izlediğimiz Helenistik tapınak ise MÖ 3. yüzyılın ilk çeyreğinden sonraya tarihlenmektedir.

Tapınak Ege bölgesindeki Helenistik dönemde inşa edilmiş Dor üslubunda tek tapınaktır. Tapınağın doğu ve batıdaki kısa kenarlarında 6, uzun kenarlarında ise 11 sütun bulunmaktadır. Sütunlar 11.4 metre yüksekliğinde alt çapı yaklaşık 1.7 üst çapı 1.4 metredir. “Cella”nın batı duvarında oturur pozisyonda Baş Tanrı Zeus’un oğlu “Yenilmeyen Güneş” Tanrı Apollon ve her iki yanında ayakta annesi Leto ve ikiz kardeşi av tanrıçası Artemis’in heykelleri bulunmakta idi. Heykellere ait parçalar tapınak alanında bulunmuştur. Alçı mulajları alınan heykellerin bu kopyaları tapınak alanında batıda ayağa kaldırılmıştır. Heykellerin yüksekliği 7 metreyi bulmaktadır. Heykeller muhtemelen MÖ 27 yılından önce Augustus döneminde dikilmişlerdir. MS 180-192 İmparator Commodus dönemi Kolofon sikkelerinde üçlü heykel grubu yer aldığına göre bu dönemde heykeller ayakta idi.

Apollon tapınağının kuzeyinde daha küçük boyutlarda Artemis’e ait bir tapınak daha kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Her iki tapınağın önünde doğuda sunakları bulunmaktadır. Apollon sunağı ile tapınağı arasında 100 boğanın aynı anda bağlandığı ve Apollon adına kurban edildiği “hekatomb” adı verilen hayvan bağlama yerleri gün yüzüne çıkartılmıştır.

Kutsal alanda biliciliğin yanı sıra Klaros Apollon’u adına her yıl Helen ve Barbar herkesin davet edildiği ırkçılığın dışlandığı Küçük Klaria ve 5 yılda bir Büyük Klaria Bayramları kutlanırdı. Bayramlarda spor yarışmaları yanında şiir, tiyatro ve müzik şölenleri düzenlenirdi.

Tapınak maketine kuzey yönünden bakış, tapınak önünde sunak ve “hekatomb” adı verilen hayvan bağlama yerleri.

Tapınağın batısında ayağa kaldırılmış bize göre sağda Leto, ortada oturur pozisyonda bacağı izlenen Tanrı Apollon ve Solda Tanrıça Artemis mulajları görülmektedir. Önde Artemis’in mermer heykelinin gövdesi görülmektedir.

Günümüzde Hristiyanlığın kutsal merkezleri Katoliklerde Vatikan, Ortodokslarda Fener Patrikhanesi, Müslümanlarda Mekke-Medine, Sihlerde Altın tapınak gibi Anadolu coğrafyasında da kentlerin kutsal alanlarının ilk örnekleri söz konusuydu. Anadolu ve onunla yakın ilişkili olan orta doğu coğrafyası çok sayıda ilklerle doludur; ilk tarım toplumları, ilk köyler, ilk kentler, ilk kanalizasyon, ilk tapınaklar. Anadolu ve Anadolu arkeolojisi çok özeldir. Gezmeniz için sizi bekliyor.

Tanrı Apollon heykelinin sandaletli mermer ayağı izleniyor.

Tanrıça Artemis mermer gövdesinin büyüklüğü.